

Werkdruk stabiliseert

De voortdurende stijging van de werkdruk lijkt een halt te zijn toegeroepen. Vanaf 1998 is er sprake van stabilisatie van de werkdruk in Nederland. Europese cijfers ondersteunen deze trendbreuk.

Werknemers en werkgevers zien een hoge werkdruk als een van de belangrijkste arbeidsrisico's van de huidige tijd. De aanpak van de werkdrukproblematiek heeft dan ook hoge prioriteit in het overheidsbeleid en staat hoog op de agenda bij CAO-onderhandelingen.

Werkdruk en werkstress

Het belang en ernst van deze problematiek ten spijt, is het vaak onduidelijk wat er met werkdruk precies bedoeld wordt. Termen als werkdruk, werkstress en psychische aandoeningen worden regelmatig door elkaar heen gebruikt. Dat scheidt verwarring.

Volgens wetenschappelijke inzichten is er sprake van werkdruk als men in het werk niet of nauwelijks aan de gestelde taakeisen

kan voldoen. Snel, veel en hard moeten werken, te weinig tijd krijgen om het werk af te maken en geconfronteerd worden met tegenstrijdige opdrachten zijn belangrijke ingrediënten van hoge werkdruk. Langdurige werkdruk kan tot werkstress leiden. Werkstress wordt gekenmerkt door een toestand van fysiologische verandering in het lichaam zoals een hogere bloeddruk en veranderingen in de samenstelling van het bloed. Blootstelling aan werkstress kan leiden tot lichamelijke en psychische gezondheidsklachten. Voorbeelden van lichamelijke aandoeningen zijn hart- en vaatziekten. Bij de psychische klachten gaat het om *burnout* en depressies.

Meer mannen met werkdruk

In 2000 bericht 40 procent van de Nederlandse beroepsbevolking regelmatig in een hoog tempo te moeten werken, 35 procent geeft aan regelmatig onder hoge tijdsdruk te werken. In een hoog tempo moeten werken wordt precies even vaak door mannen als door vrouwen opgegeven. Relatief meer mannen dan vrouwen moeten onder hoge tijdsdruk werken. Werkdruk, weergegeven door hoog tempo en hoge tijdsdruk, komt bij mannen dan ook iets meer voor dan bij vrouwen.

Ook is er sprake van verschillen in werkdruk tussen leeftijdsgroepen. Het aantal personen met werkdruk is het kleinst bij jongeren in de leeftijd van 15 tot 25 jaar en bij ouderen van 55 tot 65 jaar. In de tussenliggende leeftijdsgroepen bevinden zich naar verhouding meer mensen die zijn blootgesteld aan hoge werkdruk.

Langere werkweek

Hoe meer wekelijkse contracturen, hoe meer werkdruk. Van de personen met een werkweek van minimaal 35 uur zegt 43 procent in een hoog tempo te moeten werken, 38 procent zegt te moe-

Leefsituatieonderzoek

De CBS-gegevens zijn afkomstig van het *Doorlopend Leefsituatie Onderzoek* (DLO) 1994–1996 en het *Permanent Onderzoek Leefsituatie* (POLS) 1997–2000. Een deel van de CBS-gegevens over arbeidsomstandigheden wordt verzameld op verzoek van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

Ook in de *Enquête Beroepsbevolking* (EBB) wordt informatie over arbeidsomstandigheden ingewonnen. Vanwege verschillen in de onderzoeksontwerpen van POLS en EBB wijken de jaarlijkse schatters van vergelijkbare aspecten van arbeidsomstandigheden iets van elkaar af. De ontwikkelingen in de tijd op basis van beide onderzoeken stemmen evenwel in hoge mate overeen. Omdat alle cijfers gebaseerd zijn op steekproefonderzoek hebben ze een onnauwkeurigheidsmarge. Meer over trendcijfers in een gezamenlijk door TNO-Arbeid en CBS samengesteld hoofdstuk in *Trends in Arbeid 2002* (TNO-Arbeid, uitgave Kluwer).

ten werken onder hoge tijdsdruk. Bij *parttimers* die wekelijks 12 tot 20 uur betaald werk verrichten, bedragen deze percentages 33 en 23.

Er is een duidelijk verband tussen werkdruk en beroepsniveau. Hoe hoger het beroepsniveau, hoe meer werkdruk. Van de personen werkzaam in wetenschappelijke beroepen werkt 58 procent in een hoog tempo, 53 procent werkt onder hoge tijdsdruk. Bij personen in de elementaire beroepen zijn deze percentages 31 en 22. Er bestaat beperkt verband tussen werkdruk en de bedrijfssector waarin men werkzaam is. Personen werkzaam in de landbouw en visserij kampen het minst met een hoge werkdruk. De werkdruk in de industrie en bouwnijverheid, in de commerciële dienstverlening en de niet-commerciële dienstverlening ligt op een hoger niveau.

Werkdruk neemt niet meer toe

Tussen 1994 en 1997 nam het percentage werkenden dat regelmatig in een hoog tempo werkt toe. Vanaf 1997 is er sprake van stabilisatie. Hoewel in 2000 het percentage werkenden dat regelmatig in een hoog tempo werkt lager ligt dan in de jaren daarvoor, kan nog geen statistische uitspraak worden gedaan over het al dan niet dalen van het werktempo.

De ontwikkelingen in het werken onder hoge tijdsdruk tonen een iets ander patroon. Gedurende 1996 tot en met 1998 is er in elk geval sprake van een toenemend percentage werkenden dat onder een hoge tijdsdruk moet werken. Maar sinds 1998 lijkt ook op dit punt sprake van stabilisatie. De conclusie kan dan ook zijn dat vanaf 1998 de werkdruk in Nederland stabiliseert.

Zweden aan kop

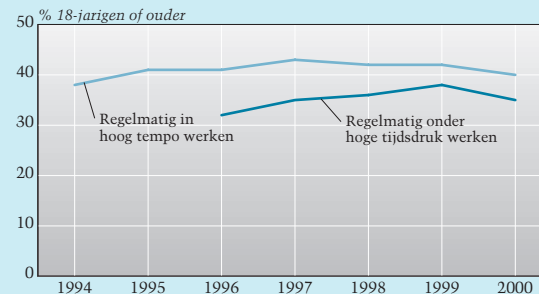
Het patroon van stijging en stabilisatie van de werkdruk in Nederland wordt ondersteund door Europese cijfers over het werktempo. Een Europese studie laat zien dat van alle lidstaten in Nederland het percentage personen dat in een hoog tempo moet werken tussen 1990 en 1995 het meest gestegen is. Daarmee had Nederland in 1995 de twijfelachtige eer Europees koploper te zijn op het gebied van werkdruk. Volgens deze studie is het percentage personen dat in een hoog tempo moet werken in ons land sindsdien vrijwel gelijk gebleven. Ook dit is een signaal voor de stabilisatie van de werkdruk in de late jaren negentig.

In Zweden is het aandeel personen dat vaak in een hoog tempo moet werken tussen 1995 en 2000 met tien procentpunt toegenomen. Daarmee is Zweden de sterkste stijger en huidig topscorer op het terrein van de werkdruk. Nederland volgt direct na Zweden. Dat maakt duidelijk dat het werkdrukprobleem in ons land nog steeds aanwezig is. Het percentage personen dat in een hoog tempo moet werken ligt in Nederland ook in 2000 nog ruim tien procentpunt hoger dan het Europese gemiddelde. ◀

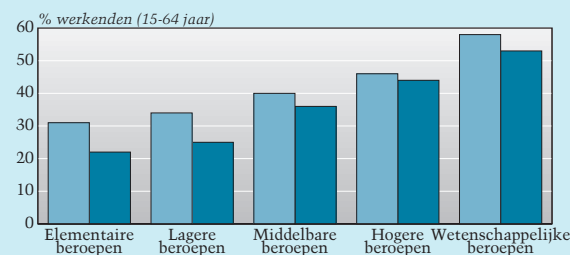
Ferdy Otten en Irene Houtman (TNO-Arbeid, Hoofddorp)

Werkdruk

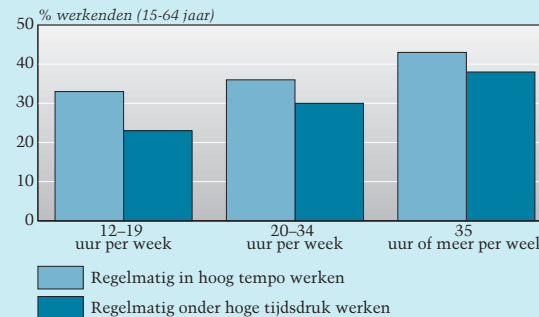
1994-2000

naar beroepsniveau

naar werkduur

Meer dan 50% van werktijd in hoog tempo werken

